

Criza din justiția română a anului 2009. Demnitatea magistraților

*Judecător Roxana Maria Lăcătușu,
Judecătoria Sectorului 4 București*

În contextul unor dezechilibre economice, financiare și politice, acutizate pe parcursul anului 2009, în toate domeniile de activitate, magistrații români au dorit în același an să realizeze o abordare diferită a problemelor în care se zbat. Discuțiile din interiorul sistemului au fost demarate ca urmare a presiunilor realizate de asociațiile profesionale ale magistraților, care au evidențiat de câțiva ani problemele sistemului și stagnarea în rezolvarea acestora. Pe lângă această presiune deloc neglijabilă, magistrații au fost determinați să realizeze o abordare diferită ca urmare a decimării constante a aparenței de încredere de care are nevoie justiția, de către mass-media și de către mediul politic, dar și ca urmare a reglementărilor propuse privind remunerarea, prin care statutul magistratului era redus la cel de funcționar public.

În pofida semnalelor tot mai numeroase venite din partea magistraților și adresate factorilor decidenți în sensul aducerii la îndeplinire a unor măsuri cu rezultate efective care să schimbe tarele sistemului, nicio măsură nu a fost adusă la îndeplinire. Prinsă în imposibilitatea de a participa fățiș la discuții privind însăși reformarea ei, de a determina voința politicului, justiția și-a văzut zădărnice eforturile de a atrage atenția asupra situației inacceptabile în care se află.

Sistemul judiciar a rămas de-a lungul a 20 de ani în proceduri ce nu mai permit respectarea standardelor minime privind administrarea probelor, termenul rezonabil de soluționare a cauzelor și calitatea actului de justiție. Refuzul identificării soluțiilor pentru o organizare

administrativă eficientă a instanțelor și a parchetelor a condus la imposibilitatea desfășurării unui act de justiție previzibil și la un standard ridicat.

Justiția nu poate și nu trebuie confundată cu un serviciu public comun. Răspunzând nevoilor unei

societăți în permanentă schimbare, imobilizarea justiției în linii caracteristice funcției publice lipsește statul de liant necesar dezvoltării societății, raporturile juridice trebuind să beneficieze de o soluționare flexibilă, actuală, modernă și rapidă.

Departate de realizarea acestui deziderat, justiția română s-a aflat în anul 2009 într-o criză fără precedent. Atacată de opinia publică prin mesaje dezaprobatore privind practica judiciară și de politicieni prin acuzații de corupție, aceasta s-a văzut totodată lipsită de un organism reprezentativ puternic. Consiliul Superior al Magistraturii s-a arătat incapabil să inițieze măsuri concrete de organizare a instanțelor și parchetelor, preocupat mai degrabă de stabilirea unui cadru al răspunderii magistraților pentru abateri de la codul deontologic și pentru stocarea acestor date în dosarele profesionale. În lipsa codurilor de procedură care să producă drept consecință degrevarea magistraților de volumul excesiv de muncă, prin proceduri alternative, în lipsa unei politici de promovare a medierii, ca una din aceste modalități de soluționare a conflictelor dintre cetățeni, Consiliul Superior al Magistraturii a avansat ideea normării muncii,

Prinsă în imposibilitatea de a participa fățiș la discuții privind însăși reformarea ei, de a determina voința politicului, justiția și-a văzut zădărcinite eforturile de a atrage atenția asupra situației inacceptabile în care se află.

proces desfășurat greoi și fără rezultat, asemenea propunerilor de dimensionare a schemelor de personal.

Inițierea în final a adoptării unor noi coduri de procedură ca urmare a rapoartelor continue ale Comisiei Europene, a dat semnalul părut al unei

schimbări mult dorite în sistemul peticit de modificări legislative haotice. Deși mult așteptată, reforma prin adoptarea de noi coduri nu s-a dovedit a fi cea preconizată. Incapacitatea legislatorilor de a adapta într-o modalitate flexibilă legislația existentă la schimbările cerute, neefectuarea unor studii prealabile de impact și de organizare a instanțelor și parchetelor pentru a susține logistic schimbările profunde procedurale și neluarea unor măsuri corespunzătoare pentru a asigura punerea în practică a noilor coduri vor constitui tot atâtea cauze de menținere a situației din justiție.

Problema remunerării magistraților a constituit o altă sursă de nemulțumire atât din partea magistraților, cât și din partea politicienilor și cetățenilor. Justificate de demararea unor acțiuni în justiție ale unei părți a magistraților, prin care aceștia solicitau aplicarea unor sporuri, nemulțumirile exprimate de politicieni și de cetățeni au fost conduse spre negarea statutului de independență a magistraților. Au fost emise idei de subordonare a justiției față de celelalte puteri prin discursuri ale politicienilor și mass-mediei. Magistrații au fost acuzați de acțiuni meschine, în disprețul situației cetățenilor, remunerațiile magistraților fiind considerate la nivel exorbitant. Deși răspunsul mării mase a magistraților a fost de negare a acuzațiilor aduse prin prezentare de date reale și concrete a decalajului major existent între remunerațiile magistraților din instanțe și parchete și cele ale magistraților din structurile ierarhice cele mai înalte, mesajul nu a fost perceput drept credibil. A fost menținută opinia întreținută de politicieni, în ce privește dorința exclusivă a magistraților de a-și asigura remunerații cât mai ridicate apelând la unicul mijloc ce nu trebuia utilizat în acest scop, acela al acțiunilor în justiție, opinie

care a fost folosită ca mijloc de promovare a scopurilor vădit politicianiste.

Fără a lua în seamă prevederile din majoritatea constituțiilor statelor europene prin care se interzice scăderea remunerațiilor magistraților cu excepția unei situații extraordinare, magistrații au fost incluși în proiectul legii unice a salarizării, prin ale cărei prevederi remunerațiile magistraților au înregistrat scăderi majore. Declicul nemulțumirilor magistraților a fost astfel declanșat.

Aceștia au purces la discuții ample în interiorul sistemului, inițiate de asociațiile profesionale și au fost materializate acțiuni în cadrul cărora propuneri concrete de schimbare au fost supuse Consiliului Superior al Magistraturii, în vederea adoptării. Parte din magistrații membri ai asociațiilor profesionale au înaintat Consiliului Superior al Magistraturii textul unei rezoluții adoptate în adunările generale ale judecătorilor, rezoluție care se axa pe măsuri de finanțare și autonomie. Determinarea convocărilor adunărilor generale a avut ca punct de declanșare eșalonarea plății drepturilor salariale restante și refuzul plății sporului de 50% de către Ministerul Justiției, în condițiile în care ceilalți doi ordonatori principali de credite (CSM și ÎCCJ) au anunțat asigurarea plății acestui spor din bugetul propriu. Deși tendința dominantă a textului propus spre adoptare de adunările generale era aceea de promovare a autonomiei, textul a fost adoptat sensibil modificat, constituind o declarație de principii dorite a fi aduse la îndeplinire.

Ulterior, plata sporului de 50% a fost asigurată printr-un ordin al ministrului justiției, ce emitea mesaje oscilante fie de avertisment în ce privește lipsa resurselor bugetare și limitare a posibilității de plată a sporului chiar a salariilor, fie de garanție plății acestora, în funcție de semnalele și discuțiile cu omologul său de la Ministerul Finanțelor.

Sistarea după trei luni de plată a sporului de 50% a redeclanșat discuțiile din sistem, neepuizate. Problemele supuse discuției au variat de această dată pe o paletă largă, începând de la modalitățile de finanțare, descentralizarea organizării, resursele umane, condițiile materiale, volumul de muncă, procedurile ce trebuie schimbate. Documentul amplu redactat, pe baza propunerilor din partea unui mare număr de magistrați a primit titlul *Demnitate prin reformă în sistemul judiciar, în beneficiul cetățenilor* și a făcut obiectul

negocierilor prealabile unui protest total al magistraților.

Deși Ministerul Justiției nu a declinat discuțiile, au fost începute acțiuni de protest constând în suspendarea pe timp de două-trei ore a ședințelor de judecată, în luna iulie 2009. Refuzul continuării negocierilor și lipsa unor semnale certe și hotărâte în sensul rezolvării problemelor evidențiate de magistrați, fără concursul Consiliului Superior al Magistraturii, au grăbit declanșarea totală a protestului. La aceasta s-a adăugat agitarea masei magistraților de către membri din interiorul corpului profesional, astfel că în perioada 31.08.2009 – 14.09.2009 marea majoritate a instanțelor și parchetelor au luat decizia încetării activității.

Reacțiile ce au urmat începerii protestului au fost caracterizate prin acuzații aduse magistraților în sensul urmării în mod imoral a unui statut privilegiat prin șantajarea autorităților executive și în detrimentul cetățenilor. Deși documentul *Demnitate prin reformă în sistemul judiciar, în beneficiul cetățenilor* fusese supus discuției și dat publicității, mass-media a formulat opinii separate față de protestul declanșat, în funcție de interesele politice pe care le susținea.

Magistrații s-au văzut astfel prinși în jocul meschin al politicii specifice românești. Deși mesajul dorit a fi transmis a fost acela al imposibilității de continuare a activității, în situația actuală, marcată de subfinanțare, volum de muncă peste limitele umane, lipsă de resurse umane, condiții mizere de muncă și proceduri ce nu asigurau un act de justiție de calitate, singurul semnal, în cele din urmă promovat și evidențiat, a fost acela al protestului declanșat de refuzul autorității executive de a asigura salarii exorbitante magistraților.

Prelungirea protestului dincolo de cadrul unui avertisment, respectiv peste o perioadă rezonabilă ce ar fi fost necesară reînceperii negocierilor, opozițiile exprimate de membri ai corpului profesional ale căror tendințe se îndreptau spre solicitări adresate parlamentarilor, au condus la alunecarea protestului spre panta decredibilizării.

În pofida acestui aspect, magistrații au avut prilejul prezentării în mod hotărât a doleanțelor lor și determinării unei angajări a executivului în realizarea unor linii minime directoare pentru schimbările solicitate. Prilejul l-a constituit participarea președintelui țării și a ministrului justiției la ședința Consiliului Superior al

Magistraturii din 10 septembrie 2009, ședință la care problemele relevate au ținut de același aspect al scăderii remunerațiilor și nerespectării pe această cale a independenței magistraților.

Interesat în menținerea protestului ca urmare a refuzului eliberării sumelor de bani corespunzătoare sporului de 50% de către Ministerul Economiei și Finanțelor, Consiliul Superior al Magistraturii a manifestat o poziție de sprijin a protestului în forma de încetare a activității. Agitațiile întreținute în corpul magistraților de membri care militau pentru discuții cu legislativul au dus la propunerea edictării unui pact pe marginea căruia au fost propuse întâlniri cu parlamentarii, ca ultimă soluție la criza din justiție.

Pactul privind justiția propus a prilejuit manifestarea unor interese ale membrilor din corpul profesional, intervenția unor reprezentanți ai ONG-urilor care și-au asumat rolul de mediatori între puterea judiciară și puterea legislativă și executivă. Rezumarea problemelor magistraților la patru puncte esențiale: un procent fix din PIB alocat justiției, rezervarea sumelor obținute din taxele de timbru doar finanțării justiției, plata restanțelor salariale și acordarea sporului de 50% au condus la transformarea protestului magistraților în monedă de schimb între grupurile de interese formate: magistrații din structurile ierarhice înalte ce refuzau colaborarea cu executivul (C.S.M.) ori constituirea Biroului Electoral Central (Î.C.C.J.) și magistrații ce doreau adoptarea în forma impusă de ei a unei strategii vizând cele patru măsuri și instituirea unei direcții controlate de acțiune.

Spargerea blocului de rezistență astfel format a fost realizată prin anunțarea de către Î.C.C.J. a constituirii BEC, ulterior informația privind alocarea sumelor necesare plății sporului de 50% către magistrații Înaltei Curții fiind confirmată. Greva astfel începută s-a stins, fără a fi obținut un program pe termene, deși Ministerul Justiției elaborase și trimisese către instanțe un program pe același model cu documentul *Demnitate prin reformă în sistemul judiciar, în beneficiul cetățenilor*, prevăzând inclusiv termene de realizare. Ulterior începerii discuțiilor cu reprezentanți ai partidelor politice constituiți într-o Comisie parlamentară formată în scopul analizei cauzelor crizei din justiție, membrii marcanți ai inițierii acestui demers s-au înscris la numiri prin delegare în funcții de conducere ale instanțelor.

Protestul a rămas astfel ca un semnal al unei crize majore a societății românești, percepută în final ca o problemă a cărei soluționare depinde de voința arbitrară a politicului, iar nu de voința magistraților în liniile stabilite de aceștia și în favoarea lor. În pofida problemelor acute ale sistemului evidențiate în documentul *Demnitate prin reformă în sistemul judiciar, în beneficiul cetățenilor*, probleme ce trenează de 20 ani, acesta a rămas la stadiul de document programatic. Abordarea diferită caracterizată de

participarea unui mare număr de magistrați la elaborarea acestuia prin expunerea dorințelor lor și a modalității în care ar trebui să își desfășoare activitatea, a marcat însă posibilitatea corpului de magistrați de a participa la rezolvarea problemelor sistemului și identificarea soluțiilor. Determinarea organismelor reprezentative legale de a se implica în demararea unor schimbări concrete, constituie însă problema perpetuă a justiției române.